

PROPISI U OBLASTI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

STANJE

Krajem 2019. usvojeni su neki propisi koji regulišu tretman otpada i jonizujuće zračenje, ali glavna pitanja identifikovana u ovoj oblasti ostaju otvorena.

Zeleni fond Republike Srbije kao budžetski fond, koji je formiran s ciljem evidentiranja sredstava namenjenih finansiranju pripreme, sprovođenja i razvoja programa, projekata i drugih aktivnosti u oblasti očuvanja, održivog korišćenja i zaštite unapređivanja životne sredine kao i bolje i efikasnije naplate ekoloških taksi, počeo je sa radom, i u 2018. godini raspisao konkurse za korišćenje sredstava iz ovog Fonda, a na osnovu Uredbe o bližim uslovima koje moraju da ispunjavaju korisnici sredstava, uslovi i način raspodele tih sredstava. Sredstva Zelenog fonda se raspoređuju, između ostalog, za podsticaj reciklaže i korišćenje otpada kao sirovine, pošumljavanje i trajno zbrinjavanje otpada. I pored toga, Zeleni fond još uvek nije u potpunosti funkcionalan, te i pored toga što je zakonski okvir o finansiranju usvojen, nivo sredstava u fondu je i dalje na niskom nivou. Srbija mora više da se angažuje kako bi dostigla veću transparentnost, kako u pogledu prikupljanja zelenih taksi, tako i u pogledu njihove distribucije i korišćenja. Konkretno, postoje brojni primeri zemalja EU koje funkcionišu u okviru šema kolektivnog povrata za sve specijalne tokove otpada, ostvarujući izuzetne rezultate u pogledu reciklaže i efikasnosti fonda u isto vreme, ali bez uticaja na državni budžet.

Krajem 2019. godine, uvedena je tzv. ekološka taksa kojom se sve delatnosti i profesije klasifikuju u nekoliko kategorija u zavisnosti od nivoa zagađenja koje stvaraju i podležu plaćanju ekološke takse, čiji iznos zavisi od stepena zagađenja. Ovo se smatra prilično kontroverznom merom jer se kompanije kategorišu na osnovu računovodstvenih standarda, a stvarni nivo zagađenja koji kompanije stvaraju se ne uzima u obzir.

Ambalažni otpad se skuplja u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom i Zakona o ambalaži i ambalažnom otpadu. Međutim, ne postoji sistemsko rešenje za odlaganje pesticidnog ambalažnog otpada u Srbiji. Uvođenjem sistema plaćanja za plastične kese, učinjeno je značajno poboljšanje i potrošnja je smanjena za 80% dok COVID-19 ponovo nije uveo plastične kese.

Usvajanjem Zakona o naknadama za korišćenje javnih dobara, definisani su količina, osnovica i način utvrđivanja

i plaćanja naknada za zagađenje, kao i naknada za zaštitu i unapređenje životne sredine.

Postojeća regulativa u pogledu maksimalnog perioda trajanja motornih vozila se ne primenjuje i postoje nedostaci, jer nije neophodno predati vozilo operateru opasnog otpada kako bi se izvršila deregistracija u Ministarstvu unutrašnjih poslova.

Za WEEE (otpad od elektronike i električne opreme) poseban tok otpada, trebalo bi da se uvede „proširena odgovornost proizvođača“, isti princip koji je već pokazao dobar rezultat u vezi pakovanja otpada.

U uvozu i izvozu neopasnog otpada neophodno je ubrzati usvajanje propisa EU 1013/2006 o pošiljkama otpada, kako bi se pojednostavio proces prekogranične razmene otpada.

Problem tretiranja i trajnog zbrinjavanja opasnog otpada i dalje je prisutan. Nova postrojenja za tretiranje opasnog otpada su neophodna, jer direktiva EU predviđa da od 2020. godine više neće biti moguć izvoz polutretiranih opasnih materija.

Dalje, u narednim godinama, Srbija treba da stvori jači ekološki uticaj putem akcija kao što su zatvaranje neadekvatnih deponija, investira u smanjenje otpada, separaciju i reciklažu, bolje praćenje kvaliteta vazduha, upravljanje rečnim koritima i pripremu za Natura 2000. Sve veći problemi koje stvaraju gradske deponije otpada (požari, emisije štetnih gasova i dr.) zahtevaju sistematsko rešavanje ove oblasti, kao i razvijanje javno-privatnog partnerstva gde bi opštine, u saradnji sa svetski poznatim kompanijama iz ove oblasti, stvorile uslove da se kroz ovo partnerstvo investira u rešavanje problema na deponijama, trajno zbrinjavanje otpada i izgradnju reciklažnih centara. Udeo recikliranog otpada u ukupnom upravljanju otpadom i dalje je mali. Problem otvorenih divljih deponija i dalje postoji i proces njihovih zatvaranja se sporo odvija. Nema napretka u pogledu medicinskog otpada.

U pogledu klimatskih promena, Srbija je postigla izvestan nivo pripremljenosti, ali je sprovođenje u ranoj fazi, a trenutno je u izradi nacionalna strategija za klimatske promene. Započet je rad na rešavanju problema emisija gasova sa efektom staklene baše u sektoru korišćenja zemljišta, promene namene zemljišta i šumarstva. Potrebno je razraditi aktivnije mere za implementaciju Pariskog sporazuma o zaštiti životne sredine i prirodnih resursa, sa fokusom na

pripremi zemlje za usklađivanje sa okvirom EU 2030 za klimatske i energetske politike.

COVID-19

Početak 2020. godine svet se suočio sa najvećom krizom zbog pandemije koju je izazvao novi koronavirus. Kraj pandemije se ni ne nazire, ali interesantan deo je da je većina verovatno uzrok za stvaranje novog virusa nekontrolisana i neplanirana zloupotreba prirodnih resursa zbog kojih su slepi miševi (najverovatnije krivi za novu bolest) došli u kontakt sa drugim vrstama putem kojih se virus preneo na ljude. To nas upozorava da su problemi životne sredine goruća tema u celom svetu, a ne samo u Srbiji.

Zbog trenutne krize sa COVID-19, situacija se pogoršala u smislu da se stvaraju prekomerne količine medicinskog otpada za koje nije pronađeno odgovarajuće rešenje. Pored toga, zbog epidemioloških razloga i preporuka da se svi plastični i papirni proizvodi koriste samo jednom, plastične kese i plastični poklopci su ponovo popularni.

Pored toga, budžet je previše opterećen u pokušaju da pokrije ekonomske gubitke zbog COVID-19, tako da nije realno da će bilo koja sredstva biti odvojena za svrhu zaštite životne sredine.

POBOLJŠANJA

Značajna poboljšanja su učinjena u uspostavljanju sistema za prečišćavanje otpadnih voda i upravljanja komunalnim otpadom i saniranje lokalnih deponija, gde je Ministarstvo odvojilo sredstva u iznosu od preko 450 miliona dinara za podršku lokalnim samoupravama u izradi projektno-tehničke dokumentacije; povećane su ukupne površine u Srbiji pod zaštitom kao i broj zaštićenih područja, dok je proces zoniranja zaštićenih područja pokrenut u skladu sa svetskim kriterijumima i standardima, intenzivnu međunarodnu saradnju i jačanje partnerske uloge Srbije u regionalnim i svetskim inicijativama na zaštiti životne sredine i prirode; stvaranje uslova za rešavanje višegodišnjih problema i realizaciju značajnih projekata.

Pokrenuta je inicijativa da se u Srbiji zabrani uvoz polovnih automobila sa evro 3 motorom i stvoreni su uslovi za davanje olakšica kako bi se povećala upotreba električnih i hibridnih vozila, gde je Srbija značajno u zaostatku kada su u pitanju ostale evropske zemlje. Međutim, ovi podsticaji

su i dalje skromni u poređenju sa iznosima koji se nude u drugim evropskim zemljama.

Pokrenuti su postupci radi javno-privatnog partnerstva u oblasti upravljanja komunalnim otpadom i njegovim trajnim zbrinjavanjem.

U pojedinim gradovima je započeta selekcija kućnog komunalnog otpada, a lokalne zajednice su stvorile uslove za sakupljanje i odvajanje takvog otpada.

Donet je Zakon o naknadama za korišćenje javnih dobara, kojim se, između ostalog, utvrđuju i naknade iz oblasti životne sredine i upravljanja otpadom.

PREOSTALI PROBLEMI

Sistem praćenja i izveštavanja još nije dovoljno razvijen da bi se završio nacionalni i lokalni registar izvora zagađenja, iako su novim zakonodavstvom krajem 2019. godine uvedena određena unapređenja.

I pored formiranja Zelenog fonda, sistem podsticaja za ulaganje u zaštitu životne sredine nije razvijen (čista proizvodnja, smanjenje zagađenja, energetska efikasnost, smanjenje otpada, ekološke investicije, reciklaža, itd). Srbija treba i dalje da jača administrativne kapacitete centralne i lokalne administracije, uključujući Agenciju za zaštitu životne sredine.

Uspeh i brzina uvođenja novih tehnologija je blisko povezana sa procenom uticaja baznih stanica na životnu sredinu, tj. propisima iz oblasti zaštite protiv nejonizujućeg zračenja. Zakonske mere koje propisuju znatno rigoroznija ograničenja, kao i različite interpretacije navedenih mera na nivou lokalnih samouprava predstavljaju najveći problem za rad svih operatera na izgradnji baznih stanica. Stoga, poboljšanje regulatornog okvira, doslednost i jednoobrazan pristup u definisanju ispunjenja zahteva za korišćenje nejonizujućih izvora zračenja će značajno doprineti prevazilaženju ovog problema.

Veliki broj divljih deponija u Srbiji i dalje postoji, a ulaganje u razvrstavanje i reciklažu otpada još uvek nije na zadovoljavajućem nivou, u čemu bi aktivan rad Fonda uveliko doprineo. Potrebno je finansiranje na osnovu načela „zagađivač plaća“ kako bi se povećale investicije u ovom sektoru i pojačalo finansiranje ovih projekata iz sredstava Zelenog fonda.

Problem nivoa zagađenosti vazduha u nekim od najvećih gradova u Srbiji je i dalje prisutan, a trenutno postoje samo tri plana kvaliteta vazduha: Bor, Beograd i Pančevo. Međutim, problem zagađenja vazduha prisutan je i u manjim zajednicama, posebno u zimskoj sezoni grejanja zbog kori-

šćenja fosilnih goriva i uglja za grejanje. Najurgentnija situacija kada je reč o kvalitetu vazduha je u Beogradu, Pančevu, Smederevu, Kosjeriću i Boru, uglavnom zbog nedostatka odgovarajućih sistema filtriranja na industrijskim postrojenjima u ovim gradovima.

PREPORUKE SAVETA

- Uvesti snažnija pravila i praćenje kvaliteta vazduha, naročito u velikim industrijskim sredinama i jačanje sankcionisanja zagađivača; (3)
- Uvesti nova sredstva za energetski efikasno i čisto grejanje i jačati lokalne kapacitete u toj oblasti, u cilju smanjenja korišćenja fosilnih goriva u grejnoj sezoni; (2)
- Povećati podsticaje za korišćenje hibridnih i električnih automobila; (2)
- Preispitati ideju o uvođenju šeme odgovornosti proizvođača za kolektivni povrat za reciklažu svih specijalnih tokova otpada (materijal za pakovanje, WEEE, ELV, gume, itd); (2)
- Podsticati ulaganja u tretman otpada životinjskog porekla i obezbediti adekvatno zbrinjavanje ovog otpada; (3)
- Rešavanje problema u oblasti upravljanja otpadom i prečišćavanje otpadnih voda, jačanje finansijskih i kadrovskih kapaciteta lokalnih samouprava, u čijem delokrugu rada je realizacija ovih zadataka; (3)
- Poboljšanje u oblasti elektronske komunikacije i implementacije propisa u oblasti zaštite životne sredine, kao i zaštite protiv nejonizujućeg zračenja sa ciljem obezbeđenja lakše implementacije 4G tehnologije i stvaranje preduslova za implementaciju 5G tehnologije; (1)
- Poboljšanje tretmana medicinskog otpada, naročito u svetlu COVID-19 pandemije, koja je dovela do prekomerne količine medicinskog otpada; (1)
- Ubrzati proces donošenjem zakonskih i podzakonskih akata kako bi se obezbedila pravilna primena promene propisa iz oblasti zaštite životne sredine. (3)